

Grafik tasarımda anlam bağlantılarının kurulmasına ilişkin program önerisi*

Meyrem DEVECİ**

Erol BULUT***

Öz

Araştırmanın temel amacı, grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin evrensel kültür bağlamında imge-simgе okuryazarlıklarını geliştirebilecekleri bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır. Öğrencilerin imge-simgе okuryazarı olmaları; tasarıma yönelik fikir oluşturma, tasarımda kullanılan görsel öğeler arasında bilgiye dayalı bağlantılar kurma, onları yorumlama ve tasarımın eleştirel yaklaşım disiplinini elde etmeleri açısından önemlidir. Araştırmada grafik tasarım alanında eğitim gören öğrencilere yönelik bir ders programı tasarlanmıştır. Bu programla, öğrenciler tasarımı oluştururken, tasarımda imgeleri-simgeleri bilinçli kullanmayı ve tasarım bütünlüğünü eleştirel bir yaklaşımla yaratmayı ve tasarımı okumayı, görsel öğeleri anlamlandırmayı sağlayabilecek yetiler geliştirilebilir. Bu nedenle tasarlanan program, belli bir zaman diliminde uygulanarak, araştırmada programın sağladığı gelişmenin düzeyi incelenmiştir. Eylem araştırması olarak planlanan çalışmada, farklı kaynaklardan veriler elde edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan ve makro seviyede gerçekleştirilen betimsel çözümleme yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında; (1) Kültürel imge-simgе okuryazarlığı ders programı, çalışma grubunun grafik tasarımlarda kullanılan imge ve simgelerin anlamlandırılması açısından farkındalık gelişmelerini artırdığı görülmüştür, (2) Kültürel imge-simgе okuryazarlığı ders programı, çalışma grubunun tasarımlarında görsel dil oluşturmak için bilinçli olarak kültürel imge ve simgeleri kullanabilme becerilerini geliştirdiği görülmüştür, (3) Kültürel imge ve simge okuryazarlığı ders programına yönelik, çalışma grubunun “dersin içeriklerine ve dersin biçimine” ilişkin olumlu değerlendirmeleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: İmge, simge, kültür, okuryazarlık, grafik tasarım.

* Bu çalışma; Meyrem Deveci tarafından Prof. Dr. Erol Bulut danışmanlığında tamamlanan “Grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin evrensel kültür açısından imge-simgе okuryazarlıklarının geliştirilmesine yönelik program denemesi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, meymremdeveci@yy.edu.tr

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi A.B.D. Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, erol.bulut@marmara.edu.tr

Program suggestion related to build meaning connection in graphic design

Abstract

The main objective of the study, it is to gain the information and skills of which students receiving the graphic design training might develop the image-symbol literacy in the content of the universal culture. Students are image-symbol literate; idea formation for design, establishing a connection between visual elements used in designs based on information are important in terms of their interpretations and obtainment of critical approach dicipline of design. A course schedule is designed for students, who take education for graphic design at research. When students create design with this program, they can develop capabilities to ensure to use conscious image-symbols in design and creting the entire design with a critical approach and read the design, make sense of the visial elements. Therefore, at the research designed program was used in a certain time and inspected the level of the development, which the program ensured. In the study planned for the action study, the data has been obtained from the different sources. All data obtained in the study process has been realized with the descriptive analysis approach which is used in the qualitative study methods obtained during the research and realized at the macro level. At the results from the study; (1) The cultural image-symbol literacy lecture program on the development of the awareness has been seen increased in terms of interpretation of the image and symbols used in the graphic design of the study group, (2) The cultural image-symbol literacy lecture program on the skills to use the cultural image and symbol with intent for creation of the visual language in the design of the study group has been seen increased, (3) The study group has positive assessment in the cultural image and symbol literacy lecture program for the “content and form of the lecture”.

Keywords: Image, symbol, culture, literacy, graphic design.

Giriş

Görsel dünyanın algılanışına yönelik hizmet edebilecek ve kültürel dönüşümlere rağmen, toplumun kültürel kimliğini yaşatabilecek ya da kültürel kimliğin yansımalarını bilinçli aktarabilecek görsel bir dilin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Tasarımcı evrensel ya da yerel kültürlerin kodlarına, kültürel bir birikimle ve bilinçli bir yaklaşımla görsel dilde yer verdiği sürece, kültürel imge-simgeler işlevselliklerini yerine getirebilir, izleyici/tüketici ile iletişime girebilir.

Simgelerin/sembollerin kullanılması insan yaşamına özgü bir özelliktir. Anlamli ifadelerin kurulabileceği ve mübadele edilebileceği dillerin yalnızca insanlar tarafından bütünüyle geliştirildiği söylenir. İnsanlar anlamli dilsel ifadeleri üretmek ve alımlamakla kalmaz, aynı zamanda dil dışı inşalara da –eylemler, sanat eserleri, türlü maddi nesnelere- anlam bahşederler. L. A. White (The Science of Culture, 1940) belirttiği gibi, kültürün belirgin bir görüngüler, yani “sembolleştirme” olarak terimleştirilen, insanlara özgü bir zihinsel yetinin uygulanmasına dayanan şeyler ve olaylar düzeni ya da sınıfın adı olduğunu sürer (akt. Thompson, 2013, s.

156). Kültür analizi yasalar peşinde olan deneysel bir bilim değil, anlamlı yapıların katmanlı bir hiyerarşisidir; eylemlerden, sembollerden ve işaretlerden oluşur (Thompson, 2013, s. 157).

İmge-simgelerin kullanım biçimleri ile yani, tarzları, sunumları, nitelikleri ve üretimleri ile tasarıma yeni katmanlar ekleyerek, onların içerisinde bulunduğu bağlama yeni anlamlar kazandırır. Tasarımcı imgenin istenilen mesajı aktarabilmesi için uygun yöntemi belirleyerek kurgusunu yaratmalıdır. Ancak, yönteme bağlı olarak, imgesini doğru kullanmanın yanı sıra anlamsal bağlamı da güçlü bir biçimde kurması gerekir. İmgeleri tarif etmek için kullanılan terim dilbilimsel çalışmalardan türetilir. İmgeyi biçime uygularken belli miktar yorum yapılması gerektiği anlamına gelir. Bu nedenle söz konusu olan imgelerle anlamsal bağlamı kurma yetisi hem izleyici hem de tasarımcı açısından deneysel bilgiye, kültürel birikime, disiplinlerarası bilgi kullanımına, iyi görme ve iyi yorumlama becerisine bağlı olacaktır. Tasarımda yer alan imge, çeşitli biçimlerde ve düzeylerde iletişim kurabilir. Özne, imgenin görüldüğü şekli, imgenin sunulduğu bağlamı, imgeyi çevreleyen nesnelere ve onun nasıl anlamlandırılacağı ve yorumlanacağı etkiler. İmgeler düz anlam ve bilişsel süreçler, göstergeler aracılığıyla anlam aktardıklarından, imgelerin düz ve yan (bilişsel) anlamları üzerinden yorumlanabilir (Ambrose ve Harris, 2013b, s. 68-69). Bu nedenle tasarımcılar anlam aktarımı için çeşitli yöntemlerden yararlanır. Bu yöntemlerde ortak kültürel normlara, değerlere, tarihe ve dile başvurdukları görülebilir (Ambrose ve Harris, 2012, s. 64).

Dilbilimci Peirce, anlam aktarımın tanımlamak için semiosis (gösterme süreci) terimini kullanır. Semiosis burada gösterilenin gösterge ve okuyucu arasında aktif olan süreci işaret eder. Göstergenin anlamı okuyucunun geçmişinden (birikimi ile) etkilenmektedir. Çünkü okuyucunun geçmişi; eğitimi, kültürü ve deneyimleri, tasarımdaki bir göstergenin nasıl bir bütünsel anlam ilişkisinde olduğunu okuyacaktır. Örneğin, farklı kültürlerde renkler sembolik olarak kullanılmaktadır. Batı Avrupada siyah renk, ölüm ve yas sembolüdür. Bu nedenle de, cenaze direktörleri siyah ceket giyerler ve cenazeye katılmak isteyenler de siyah giymektedirler. Sportmenler de hayatını kaybedenler için bir saygı gösterisi olarak siyah kolluklar takarlar. Bunlar öğrenilmiş olan sembolik/simgesel göstergelerdir ve bir dereceye kadar bunlar ikonik olarak ifade edebilir. Çin'de ise cenazeler için beyaz renk kullanılır. Cenaze konusundaki bu değerler tersine çevrilerek, Batı Avrupada da düğün etkisi yaratabilir (Crow, 2010, s. 34). Japonyada siyah rengin mutluluğu simgelemesi gibi örnekler beyaz ve siyah renk kullanım anlayışının farklılığını ortaya koymaktadır. Sembol/simge sistemleri binlerce yıl boyunca gelişmiş ve kültürden kültüre değişiklikler göstermiştir. Kimi semboller çok hızlı bir yayılma göstermiş ve evrenselleşebilmiştir.

Kitlel iletişimde, giderek küçülen modern dünyasında dil, engellerini aşan yeni evrensel sembol (simge) sistemleri haline gelmiştir. Ertike'ye göre şekil ve renk sembolizmi çok uzun bir zamanda gelişmiştir ve her kültürün neredeyse genetik programına işlenmiştir. Renklerin anlamı diğer simgelerde de olduğu gibi kültürden kültüre değişebilmektedir (Ertike, 2010, s. 77). Öyleyse; grafik tasarım ürününde ya da herhangi bir görsel dilde; kodlanmış binlerce imgelerin veya simgelerin, hangi kültürde hangi değerlerin bilgisini taşıdığını bilmek ve bu bilgiyi/değeri yok etmeden, söz konusu olan imge-simgeyle doğru anlam bağlantıları kurularak, yeniden yorumlanması ve yeni anlam derinliğinin oluşturulması gerekir. Ancak, kullanılan simgenin

evrensel ya da yerel olup olmadığı göz önünde bulundurularak, anlamsal bağlamı kurmak gerekir. Evrensel ya da yerel kültürel simgelere sayısız örnek vermek mümkündür. Ancak kısaca çok alışık olduğumuz örneklere yer verecek olursak; bir kalp sevgiyi, bir güvercin barışı, bir terazi adaleti, bir kafatası ölümü sembolize eder. Bu basit semboller, karmaşık kavramları belirtmek için kullanılırlar ve evrensel bir şekilde anlaşılmaqdadırlar (Ingledew, 2011, s. 184). Bu açıdan bakıldığında, tasarımda oluşturulan her tür görüntünün bilinçli kullanımı ya da aktarımı dikkatlice sorgulanarak yapılmalıdır.

İmgeler-simgeler çok yönlüdür ve onları çok farklı yönde iletişim kurmak amacıyla kullanılabiliriz. Kültürel ve sosyal anlamlandırmalara sahip olabilir ve bunlar kullandıkları bağlamda şekillendirilebilirler. Yönlendirildikleri kültürel gruplar, bir kültürel grup tarafından paylaşılan belirli gösterge ve sembollerin dahil edilmesi veya dışında bırakılması, mizah, espiri gibi koşullandırma etmenlerinin varlığı veya yokluğu ve tarihsel anlamın benimsenmesi gibi faktörlerin tümü imgeden alınan anlama etki edebilecek faktörlerdir (Ambrose ve Harris, 2013a, s. 84). Bu nedenle tasarımda imgeleri hangi türde kullanacaksak kullanalım, kullandığımız biçimiyle bilinçli bir anlam yüklenmeli, göndermeleri etkili yapmalı, imgenin taşıdığı anlamın algılanmasını sağlayacak ipuçları yaratmalı ve okuyucuya anlaşılır bir dil sunarak, imge yoluyla mesaj çarpıcı kılınmalıdır. Bir görsel dil aktarımını güçlü ve etkili kılacak olan şey; imge-simgenin tasarımcı tarafından hangi anlam bağlantılarıyla neye dönüştürüldüğü, nasıl sunulduğu ve ne ilettiğidir. Barry'ye (1990) göre, yaratıcı kişiler iyi bir mizah gücüne sahip ve insanlarla derinlemesine ilgilenen, edebiyat, sanat, tarih, müzik, bilim ve politika gibi birçok alanda bilgi sahibi olanlardır. Diğer insanların göremedikleri bağlantıları görebilir, bazı şeyleri değiştirme, alışılmadık bir biçimde değerlendirme becerileri vardır. Görünenin alt katmanını kavrayabilir ve olağan olan şeylerdeki güzellikleri bulma gibi özelliklere sahiptirler (akt. Elden ve Kocabaş, 2003, s. 101). Barry'nin sözünü ettiği şey; yaratıcılıkta disiplinlerarası bir bilginin var olması gerektirir. Yani, tasarıma kültürel bilginin derinliği, entelektüel bilgi birikiminin yansıması gerekir.

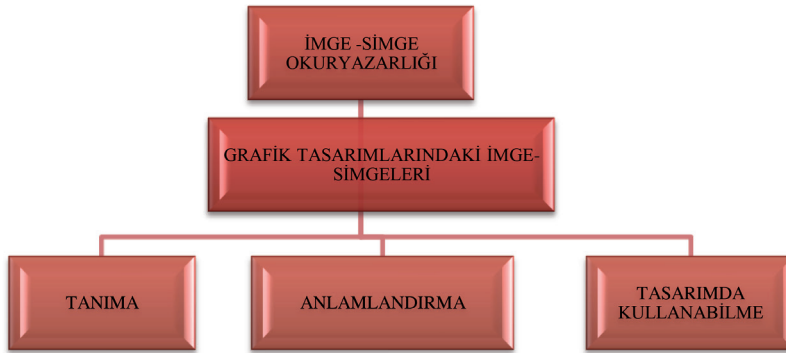
Grafik tasarım, yeni teknolojilerle birlikte daha çok kişiye erişerek evrimleşmiş ve değişmiştir. Evrimleşme süreci ile grafik tasarım, günümüzde çeşitli türdeki imgelerin kullanılması, bilinçli aktarılması ve anlamlandırılması konusunda bir sorumluluk yüklemektedir. Grafik tasarım, toplumun geneline yansıyan entelektüel ve estetik eğilimlere sahiptir. Örneğin tasarım, dünya görüşümüzü değiştiren alanlara yönelik cevaplar üretebilir. Bu nedenle grafik tasarım, yaratıcı bir disiplin olarak sürekli gelişimini ve evrimini biçimlendirmekte, yeni yaratıcı olanaklara kapı açmakta ve yeni tasarım mücadelelerine yönelik araçlar üretmektedir (Ambrose ve Harris, 2012, s. 24). Tasarımda söz konusu olan birçok estetik kaygının yanı sıra anlam oluşturma ve anlamı iletme çabası, tasarımda imge-simgelerin kullanımına ilişkin okuryazarlık gereksinimini doğurmuştur.

Göstergeler XX. yüzyıl anlam-anlamlandırma ve göstergelerin yorumlanması açısından çok hızlı ve sürekli değişen bir süreç olarak görülebilmektedir. İmgeler, dil dışı göstergeler birçok alanda kullanılmakta, iletişim işlevi görmektedirler ve evrensel bir dil olma yolunda hızla birçok alana yayılmaktadır (Günay, 2012, s. 8-9). Bu nedenle bu yüzyıl için öğrenilmesi gereken önemli

bir dil haline gelmiş durumdadır. Görsel okuryazarlık, görsel iletişimde imgeleri kullanarak, mesajı alma ve gönderme sürecidir. Thibault ve Walbert (2012) göre, görsel okuryazarlık, görmek, anlamak ve sonuç olarak düşünmek, oluşturmak ve grafiksel iletişim yeteneğidir (akt. Chiou, 2013. s. 9).

Çoğunlukla grafik tasarım eğitimi alan öğrenciler, grafik tasarıma ilişkin dersi yalnızca uygulamalı olarak almaktadırlar. Grafik tasarımda veya görsel iletişimi üstlenmiş herhangi bir sanat ürününde bilinçsiz imge-simgeler kullanımı, kültürel anlamda; anlam yitimi veya anlam karmaşasıyla kültürel imge-simgenin anlamsal değerinin kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durum, kültürel değerlerin gitgide içlerini boşaltmaktadır. Zaten böyle bir dilin kullanımı sonucunda görsel dilin iletişimi gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Oysaki öğrencilere, grafik tasarım derslerinde eleştirel bir yaklaşımla görsel öğeleri okuma, disiplinlerarası bir bilgiyi kullanma, evrensel ya da yerel kültürel olguları tasarıma yansıtma bilinci kazandırılabilir. Sorunun çözümü için tasarımcının hatta tüm görsel dil kullanıcısının evreni okuması, yorumlaması ve düşünsel derinliğinin olması gerekir. Grafik tasarımda imge-simgeler okuryazarlık ders programı da söz konusu olan bu sorunlara çözüm amacıyla sunulmaktadır.

Çizelge 1'de özetlendiği gibi öğrencilere grafik tasarımda imge-simgeler okuryazarlıklarının geliştirilmesi; grafik tasarımdaki imge-simgeleri tanıma, anlamlandırma ve tasarımlarında kullanabilme yeterliliğinin edinilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Çizelge 1. İmge-simgeler okuryazarlığı basamağı

Bu araştırmada tasarlanan imge-simgeler okuryazarlık ders programıyla, öğrenciler grafik tasarım ürünlerine nasıl bakmaları gerektiğini, bir ürünlerdeki imgeleri-simgeleri tanıyıp anlamlandırmayı-yorumlamayı, aynı zamanda kurmuş olduğu anlamsal bağlantıları tasarımlarında kullanabilmeyi öğrenebilecektir. Ayrıca grafik tasarımdaki imge-simgelerin neyi temsil ettiğini, hangi kültürü yansıttığını tanımlayacak, imge-simgelerin kullanılmasının nedenini, tasarımda iletilen mesaja sağladığı anlam katkısını fark edebilecek ve bütün bunlara bağlı olarak üst anlamlarını okuyabilecektir.

Grafik tasarım alanına yönelik bu araştırmanın problemini “Grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin evrensel kültür açısından imge-simge okuryazarlıkları nasıl geliştirilebilir?” düşüncesi oluşturmuştur. Araştırmanın temel amacı, grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin evrensel kültür bağlamında imge-simge okuryazarlıklarını geliştirebilecekleri bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır. Bu nedenle tasarım konusunda eleştirel yaklaşımla görsel öğeleri kullanma ve anlamlandırma yetisi kazandırabilecek bir ders programı, belli bir zaman diliminde uygulanıp, programın sağladığı gelişmenin düzeyi incelenmiştir.

Araştırmada uygulanan öğretim programına dayalı olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Kültürel imge-simge okuryazarlığı ders programı, çalışma grubunun grafik tasarımlarda kullanılan imge ve simgelerin anlamlandırılması açısından farkındalık gelişimlerine etkisi nasıl olmuştur?
- Kültürel imge-simge okuryazarlığı ders programı, çalışma grubunun tasarımlarında görsel dil oluşturmak için bilinçli olarak kültürel imge ve simgeleri kullanabilme becerilerine etkisi nasıl olmuştur?
- Kültürel imge- simge okuryazarlığı ders programını, çalışma grubu nasıl değerlendirmiştir?

Hızla gelişen teknolojik çağda, iletişim süreci içinde yazılı materyallerin görsel öğelerle bütünleştirilmiş olarak kullanılması her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır. Görselliğin medyaların gücüyle birleşmesi, yeni bir kültür ve yeni anlamlar oluşmuştur. Görsellik giderek kendi söylemini yaratmış; gerçekliği ön plana çıkartıp, evrenselliği simgeler hale gelmiştir. Görsel dil çok karmaşık yapıya sahip bir olgudur. Dil bütününde anlamın üretilip paylaşılması için oluşturulmuş simgesel sistemdir. Bu sistem aynı zamanda karşılıklı bir iletişim sürecini ifade eder (Bati, 2010, s. 35). İmgeler, temsil ettikleri gerçeklikten daha fazla ilgi çekmektedirler. İnsanlar görmek istediklerini görürken, imgeler görmek istemediklerimizi de gözler önüne sermekte ve çekicilikleriyle bizi tamamen egemen oldukları bir dünyanın içine sürüklemektedir. Biz içine sürüklendiğimiz bu dünyayı anlamak zorundayız. Bu yüzden imge ve simgelerin kullanıldığı görsel dilin okuryazarı olmak; bu dilin hem uygulayıcısı olarak imge-simge dilini doğru ve etkili kullanabilen, hem de bu dilin alıcısı olarak yorumlayan, eleştiren ve aynı zamanda kendisini kuşatmış olanı sorgulayabilen “bilgi toplumu”nun bir bireyi olarak yetişmek açısından bu araştırma önemlidir.

Araştırma; 1) Görsel bir iletişim aracı olarak görsel bir metnin, evrensel ya da yerel anlamda kültüre özgü söylem yapısıyla üretilen iletilerin eleştirel bir gözle algılanması, okunması ve yorumlanması açısından, 2) Tasarımlarda imge-simge kullanımının, tasarımın biçimsel-ıçeriksel estetik değerler bütünü içinde düşünsel ve anlamsal derinlik oluşturmak için etkin bir dil aracı olarak kullanılması, imgelerin-simgelerin tasarıma evrensel dil oluşturma katkısı açısından, 3) Görsel dilde kullanılan imge-simgelerin hangi kültürü ya da olguyu temsil ettiklerini, tasarımdaki işlevlerini ve tasarıma sağladığı anlam bütününe fark ederek, tasarım bütününde öğelerin oluşturduğu üst anlamı okuyabilme ve aynı yapıdaki dili bilinçli olarak tasarımlarda kullanabilme becerisi kazandırması açısından, 4) Aynı zamanda kültürel bilincin tasarım yoluyla oluşturulması açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

“Grafik tasarım eğitimi alan öğrencilerin evrensel kültür açısından imge-simge okuryazarlıklarının geliştirilmesi”ni amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma modeli çerçevesinde eylem araştırması biçiminde desenlenmiştir.

Eylem araştırması, bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer tür kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici, planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan bir uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da önceden ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 295). Konu, ders programı olarak planlanmış ve eylem planı kapsamında veriler toplanıp analiz edilmiş ve raporlaştırılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmayı, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı II. yarıyılında Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Grafik A.S.A. 3. sınıf, 11 öğrenci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubu, Grafik A.S.A. dersini alan tüm 3. sınıf öğrencilerinin katılımıyla oluşturulmuştur.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama araçları; öğrenci günlüğü, Haftalık Ders Değerlendirme Formu, yapılandırılmış bireysel görüşme, video kayıtları, araştırmacı günlüğü, çalışma grubunun tasarım uygulamalarını değerlendirme formu, çalışma grubunun tasarım uygulamalarının öz-akran değerlendirme formları, Program Değerlendirme Formu ve Kalıcılık Ders Değerlendirme Formu'ndan oluşmaktadır.

Araştırmacı günlüğü: Araştırmada araştırmacı günlüğü, sekiz hafta boyunca her ders için karşılaşılan çeşitli durum ya da sorunlar yansıtılarak yazılmıştır. Hem ders esnasında hem de dersten sonra gözlemlere, izlenimlere ve derse yönelik düşüncelere, öğrencilerin dersteki davranış ve yorumlarına yer verilmiştir. Ayrıca video kayıtlardan da yardım alınarak her bir dersin sonunda izlenen video kayıtlarından, öğrencilerin dersteki konulara ilişkin yaklaşımları, dersteki diyalogları, ilgileri araştırma günlüğüne daha geniş notlar halinde yazılmıştır.

Öğrenci günlüğü: Araştırmada, İmge-simge Okuryazarlık Ders Programına katılan 11 öğrenciden her ders için dersin sonunda kendi deneyim ve değerlendirmelerini, derse ilişkin gözlemlerini, ilgilerini, meraklarını, dersin kendilerine sağladığı katkıları vb. tüm duygu ve düşüncelerini yansıtılmaları istenmiştir. Günlük formları, her hafta farklı sayıda hazırlanmış farklı sorular çerçevesinde yapılandırılmış açık uçlu sorular içermiştir. Bu formların oluşturulmasında uzman görüşü alınmış daha sonra da öğrencilere uygulanmıştır. Öğrencilerin günlüklerine yansıyan derse yönelik düşünceleri bulgularda doğrudan aktarılmış ve betimsel olarak analiz edilmiştir.

Haftalık Ders Değerlendirme Formu: Araştırmada, sekiz hafta süresince her dersin sonunda

önceden hazırlanmış soruların yer aldığı yapılandırılmış Haftalık Ders Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Bu formdaki sorular araştırmacı tarafından hazırlanmış ve soruların geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Haftalık Ders Değerlendirme Formu'nda, öğretim programında haftalık ders planında yer alan konulara göre öğrencilerin öğrenmelerindeki süreç ve durum gözlemlenerek, tasarımları okuma, tasarımlardaki öğeleri anlamlandırma ve tasarımı oluşturmaya ilişkin düşüncelerini yansıtabilecekleri açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Her haftanın formunda farklı sayıda soru yer almıştır.

Görüşme: Araştırmada, İmge-Simge Okuryazarlık Ders Programının uygulama sürecinin 7. haftasında (23.05.2013 tarihinde) çalışma grubuyla bireysel görüşme yapılmıştır. Bu görüşme için önceden araştırmacı tarafından 8 yapılandırılmış açık uçlu sorular hazırlanmış ve bu soruların geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Öğrencinin düşüncesini daha açık ifade edebilmesi açısından bireysel görüşme sırasında yapılanmamış sorulara da yer verilmiştir. Çalışma grubunun verdikleri her yanıt, ses kaydı cihazına araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Daha sonra verilen yanıtlarının dökümü yapılarak, betimsel olarak analiz edilmiş ve araştırma için veri oluşturmuştur.

Video kayıtları: Araştırmada sekiz haftalık ders programının uygulanması süresince video çekimleri araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Video kamera aracılığıyla sınıf ortamı daha derinlemesine gözlemlenebilmiş, böylece öğrencilerin dersteki davranışları, derste sordukları sorular, sorulara verdikleri yanıtlar, gösterilen örneklerde yaptıkları tartışmalar ve yorumlar, derse yönelik tüm katılımları vb. araştırmada destekleyici veri olarak kullanılmıştır.

Çalışma Grubunun Tasarım Uygulamalarını Değerlendirme Formu: İmge-simge okuryazarlığı ders programının IV. ve VII. hafta arasında, çalışma grubuna iki ayrı konu çerçevesinde tasarım çalışmaları yaptırılmıştır. Yaptırılan tasarımlarda çalışma grubunun çalışmalarda imge ve simgeleri tasarımlarda kullanma becerileri ölçülmüştür. Bunun için Dereceli Puanlama Anahtarı-(Rubric)-(DPA) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. DPA'da tasarımları biçimsel açıdan değerlendirmek için "Genel Estetik Değerler ve Çekicilik" kategorisi oluşturulmuş ve bu kategoride; denge, orantı ve hiyerarşi, görsel devamlılık, vurgu, bütünlük ve yaratıcılık basamaklarına yer verilmiştir. Tasarımları içerik açısından değerlendirmek için ise "Metinsel İçerik Başarısı" ve "Görsel İçerik Başarısı" kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategoride; kültürel imge-simge mesaj ilişkisi, kültürel imge-simge orijinalitesi, kültürel imge-simge kullanımında metafor ya da ironi kullanımı basamaklarına yer verilmiştir. Ayrıca "Eleştirel İçerik Başarısı" kategorisi oluşturularak; kültürel imge-simge kullanımında entelektüel dil başarısı, kültürel birikimin yansımaları basamaklarına yer verilmiştir. Son olarak da "Genel İçerik-Biçim Tutarlığı" kategorisi oluşturulup, her kategorideki maddeye puan verilmiştir. Dereceli Puanlama Anahtarı (DPA) 13 maddeden oluşturulmuştur. Değerlendirme, dört dereceli puanlamaya göre; (3) çok iyi, (2) iyi, (1) hiç yeterli değil, (0) gözlenmedi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubunun Tasarım Çalışmalarının Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme Formları: İmge-simge okuryazarlığı ders programının IV. ve VII. hafta arasında çalışma grubunun yapmış oldukları tasarım çalışmalarını Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme

adı altında hem kendi kendilerini (yani kendi tasarım çalışmalarını) hem de arkadaşlarının çalışmalarını puanlama yaparak değil, genel bir yorum çerçevesinde inceleyip değerlendirme yapmaları sağlanmıştır. Öz ve Akran Değerlendirme Formları araştırmacı tarafından oluşturulmuş, güvenilirliğin sağlanması açısından hem formların hazırlanması sırasında hem de değerlendirilmesinde uzman görüşü alınmıştır.

Program Değerlendirme Formu: Program Değerlendirme Formu, eylem araştırması uygulaması kapsamında uygulanan ders programının etkililiği, öğrenciler tarafından değerlendirilebilmesi için hazırlanmıştır. Bunun için sekiz hafta süren dersin ardından, uzman görüşü alınarak hazırlanan “Program Değerlendirme Formu”, “Dersin İçeriklerine İlişkin Değerlendirme” ve “Dersin Biçimine İlişkin Değerlendirme” olmak üzere iki farklı basamakta, yapılandırılmış açık uçlu sorularla oluşturulmuştur ve çalışma grubunun bu formdaki soruları cevaplaması istenmiştir. Dersin içeriklerine ilişkin değerlendirme için altı soru, dersin biçimlerine ilişkin değerlendirme için ise dört soru sorularak, öğrencilerin öğretim programı hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öğrenciler böylelikle derse ilişkin kazanımlarını, becerilerini dile getirmiş, aynı zaman da derste gördükleri eksikliklere ilişkin de eleştiri yapma olanağı bulabilmişlerdir.

Verilerin çözümlenmesi

Eylem araştırması olarak planlanan çalışmada, farklı kaynaklardan veriler elde edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan ve makro seviyede gerçekleştirilen betimsel çözümleme yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre bir çerçeve oluşturulmuş ve düzenlenmiştir. Analiz boyunca çalışma grubunun bireysel görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan günlüklerinde, haftalık ders değerlendirme formlarında, bireysel görüşmelerde verdikleri yanıtları ile ürün değerlendirmelerinde, ders değerlendirme formlarında ve kalıcılık ders değerlendirme formlarında verdikleri yanıtları gösteren doğrudan alıntılara çok sık yer verilmiştir. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalar göz önünde bulundurularak, sistematik bir biçimde betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

İmge-Simge Okuryazarlığı Öğretim Programının planlanma (tasarlanma) süreci

Grafik tasarım alanında öğrenim gören öğrencilerin, deneyimsel bilgileri ile imge-simgeleri bilinçli kullanarak, tasarımlarında anlam katmanlarını oluşturabilme konusunda kazanım ve becerilerini sağlamaya yönelik İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı tasarlanmıştır. Tasarlanan öğretim programında “Grafik tasarım alanında öğrencilerin kültürel imge-simge okuryazarlıklarının geliştirilmesi” hedeflenmiştir. Bu öğretim tasarımında esnek modeller kategorisiyle hareket edilmiştir.

Esnek modeller, genel öğretim tasarımı döngüsünü benimsemekle birlikte sürecin baştan sona tüm adımlarının önceden belirlenmesine ve ardışık bir sıra içinde tamamlanması gerektiği görüşüne karşıdır. Önce Kemp (1985) tarafından geliştirilen, sonra Morrison, Ross ve Kemp (1994) tarafından belirli yönleri değiştirilen modeldir. Bu modele göre öğretim tasarımının temel bileşenleri amaçlar, öğrenciler, yöntemler ve değerlendirmedir (Şimşek, 2014, s. 74-75).

Morrison, Ross ve Kemp'e (2001) göre bir model esnek, uyarlanabilir, değiştirilebilir, hatta eklenebilir olmalı; sezgisel yaklaşım izlenmelidir. Yani; öğretim tasarımcısının deneyimlerini, gözlemlerini ve yorumlarını yansıtarak gelişecek bir model olmalıdır (Fer, 2009, s. 85). İmge-Simge Okuryazarlığı Öğretim Programı, araştırmacı tarafından tasarlanmıştır.

Tablo 1

Ders Programının Genel Amaç ve Çıktılarına Yönelik Geçerlik Hesaplaması

	Kazanımlar	Gerekli	Yararlı/Yetersiz	Gereksiz	Kapsam Geçerlik Oranı
Genel Amaç ve Çıktılar	Genel Amaçlar	10			1
	Genel Kazanımlar	10			1
1. Hafta	1.Kazanım	10			1
	2.Kazanım	10			1
	3.Kazanım	9		1	0,8
2. Hafta	1.Kazanım	10			1
	2.Kazanım	10			1
3. Hafta	1.Kazanım	10			1
4. Hafta	1.Kazanım	10			1
	2.Kazanım	10			1
5. Hafta	1.Kazanım	9		1	0,8
6. Hafta	1.Kazanım	10			1
7. Hafta	1.Kazanım	10			1
8. Hafta	1.Kazanım	10			1
	Uzman Sayısı				10
	Kapsam Geçerlik İndeksi				0,97

Tasarlanan öğretim programının güvenilirliği için Güzel Sanatlar/Grafik Tasarım alan uzmanlarının ve öğretim programları ve öğretim uzmanının destek ve görüşleri alınmıştır. Geçerlik için uzman görüşleri toplanmış ve kapsam geçerlik oranları elde edilerek hesaplanmıştır (Tablo 1). Tablo 1'de yer alan 1.haftanın 3. kazanımı ve 5.haftanın 1.kazanımı uzman görüşünden elde edilen sonuç doğrultusunda çikartılmıştır.

İmge-Simge Okuryazarlığı Öğretim Programı; tasarım sürecinde fikir bulma ve fikri yansıtma aşmasında görsel iletişim çözümleri üretmenin yönteminin ve etkililiğinin bilinçli bilgi kullanımına dayandırılmasını, farklı kültürel bilgilerin doğru imge-simgelerle yansıtılmasını, görsel kaynaklardaki temsili görüntülerin okunarak, anlam çıkarılmasını sağlayabilecek imge-simge okuryazarlığını geliştirme ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Öğretim programı bir ders süresi içinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı bir plandır. Bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsamaktadır (Demirel, 2012, s. 6).

Tasarlanan öğretim programının öğrenenlerin özellikleri göz önünde bulundurularak, özellikle bir yıllık Grafik A.S.A. eğitimi almış öğrencilerin olması tercih edilmiştir. Çünkü planlanan öğretim programının amaçlarını gerçekleştirmesi ve ele alınan problemin çözümü için grafik tasarımın temeli olan biçimsel elemanları kullanabilme bilgi ve becerisine sahip olması gerektiği düşüncesiyle hareket edilmiştir. Ders programı sekiz hafta ve haftalık ders süresi ise üç saat olarak belirlenmiştir.

Programın hedefi doğrultusunda, sekiz hafta süresince ders işlenebilecek konular için her hafta ayrı ayrı planlanmıştır. Her haftanın konusu için öğrenme çıktıları, ders yöntemi ve derste kullanılacak kaynak ve materyaller hazırlanmıştır. Ancak programın geliştirilmesi sırasında bu materyallere ilaveler yapılarak artırılmış ve yöntemde de küçük değişiklikler yapılmıştır. Kimi haftaların ders konusundan kaynaklı olarak programda planlanan üç saatlik ders süresinin dışına çıkmak zorunda kalınmıştır.

Bir programın temel öğeleri, hedef, içerik (konu alanı), öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir. Eğitim programı tasarımlarında söz konusu öğelere farklı ağırlıklar verildiğinden, tasarımcı kendine özgü tasarımını ortaya koymaktadır. Genelde bu öğeler içinde en çok içerik boyutuna ağırlık verildiği görülmektedir. Kimileri de öğrenme yaşantılarına ya da değerlendirme boyutuna ağırlık vermektedir (Demirel, 2012, s. 43).

Tasarlanan Kültürel İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nda; ele alınan haftalık ders konuları imge-simge okuryazarlığına temel oluşturabilecek, basamak basamak kazanım ve becerilerle okuryazarlığı gerçekleştirmeyi sağlayacak şekilde düşünülerek, sekiz hafta biçiminde planlanmıştır. Her hafta için ders planı, öğretim materyalleri ve öğretimi etkili kılacak öğrenme çıktıları tasarlanmıştır. Öğrenme çıktıları, haftalık derslerin konu içeriklerine dayalı olarak, derslerin öğrencilere sağlayacağı kazanım ve becerilere göre düşünülmüş ve performans hedefleriyle ilişkilendirilip oluşturulmuştur. Performans hedeflerde; farkına varma (farkındalığının artırılması), anlamlandırma (imge-simgelerle/görsel öğelerle bağlantılar kurma), yorumlama (eleştirel bakabilme), uygulama (tasarıma yansıtma) türünde olmuştur. Dolayısıyla bu performanslarla programın etkililiği ölçülmüştür. Programda oluşturulan öğretim çıktıları genel bakış açısıyla; tasarım eğitimi bağlamında tasarımda görsel öğe olarak yer alan imge-simgeleri tanıyarak, anlamsal işlevsellikleriyle bağlantılar kurmaya, bilgi birikimi yoluyla bilinçli anlam arayışına, bilinçli öğe kullanımına ve görüntülerin anlamı okumaya yöneliktir.

Ders programının yöntemi kuramsal ve uygulamalı olarak planlanmıştır: I., II., ve III., haftaların dersleri tamamıyla kuramsal, IV. hafta tamamen uygulama, VI. ve VII. haftalar uygulama ve kuramsal, VIII. hafta ise tartışma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Haftalık

ders planlarında kullanılan materyaller öğretim programının etkililiği destekleyebilecek ve dersin yönteminin uygunluğuna göre tasarlanmıştır. İyi tasarlanan ve uygulanan materyaller, öğrenenlerin öğrenme stillerine ve stratejilerine uygun öğretimin düzenlenmesine, aynı zamanda farklı öğrenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur. Öğrenenin görerek, yaparak, etkili iletişim kurarak, aktif rol alarak öğrenmesini sağlar. Materyallerin önemli rollerinden biri de soyut, karmaşık ve anlaşılması güç olan terimleri, fikirleri, olguları ve olayları basitleştirmesi ve anlaşılmasını kolaylaştırmasıdır. Böylece öğretim sürecini zenginleştirirken, kalıcı öğrenme kolaylaşır (Fer, 2009, s. 255-256). Bu nedenle materyallerin seçiminde; öğrencinin gelişimine, araştırma ve uygulama yapmaya yöneltmesine, dersin önemli noktalarını vurgulamasına, güncel ve görsel açıdan fikir vermesine ve anlaşılabilirlik açısından uygunluğu göz önünde bulundurulmuştur. Derslerde; kuramsala, uygulamaya ve tartışmaya yer verilmesi nedeniyle, araştırmacı tarafından hazırlanarak, görsellerle desteklenen kuramsal anlatımın olduğu Power Point slaytları kullanılmıştır. Dolayısıyla öğretim programında görsel ve işitsel özelliğe sahip materyaller yer almıştır. Ayrıca, kuramsal ve görsel örneklerin de yer aldığı hem İngilizce hem de Türkçe kitaplardan yararlanılmıştır. Seçilen kaynaklar; grafik tasarıma, görsel kültüre, kültürel imge-sembollere, görmeye ve anlamlandırmaya ilişkin kaynaklardır; yaratıcı tasarımın temellerini, tasarım fikrini, tasarımın dil ve yaklaşımını, tasarımda kullanılan imgeleri, grafik tasarımda kullanılan sembolleri, görsel iletişimi, reklamda anlam yaratımını, görsel işaretleri, görsel sanatlardaki semiyotiği, imge, metafor, ironi, ikon, indeks, işaret kullanımını göstermeleri ve anlaşılır bir dil ile açıklamalara sahip olmaları açısından, dersin içeriği ve kullanılan yöntemle uygunluk göstermiştir.

İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programının geliştirilmesi ve uygulanması süreci

İmge-Simge Okuryazarlığını Geliştirmeye Yönelik Ders Programının tasarlanmasının ardından, programın geliştirilmesi de araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bronson ve Grow'ın (1987) da belirttiği gibi, öğretimi geliştirme, öğretime ilişkin tüm materyallerin, ürünlerin ve süreçlerin üretilmesini içerir (akt. Fer, 2009, s. 264). Tasarlanan programın geliştirilme sürecinde ders planında yer alan konulara ilişkin öğretim materyalleri hazırlanmış ve uygulanabilir hale getirilmiştir. Ders konularının planına dayalı olarak, öğretim programında kullanılacak olan kaynaklar araştırmacı tarafından taranarak, teorik bilgi düzenlenmiş ve görsel örnekler belirlenmiştir. Aktarılabilecek görsel örnekler ve teorik bilgi Power Point programında çalışma grubuna sunulmak üzere hazır hale getirilmiştir. Bu hazırlık 6. ders için ayrı ayrı yapılmıştır. Sunumlar bilgisayar aracılığıyla Power Point programında düzenlenmiştir. Çalışma grubuna uygulanacak olan tasarım çalışması belirlenmiştir.

Araştırmada tasarlanan ve geliştirilen İmge-Simge Okuryazarlık Ders Programı'nda sekiz haftalık ders planının işlem (uygulanma) süreci şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programının uygulanma aşaması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Sekiz haftalık ders planından ve haftada üç ders saatinden oluşan uygulamada öncelikle İmge-Simge Okuryazarlığı Programı hakkında; programın uygulanma süresi ve içeriği konusunda araştırmacı tarafından çalışma grubuna genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

GRAFİK TASARIMINDA KÜLTÜREL İMGE VE SİMGE OKURYAZARLIĞINI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK DERS PROGRAMI	
DERSİN UYGULANACAĞI ÖĞRENCİ GRUBU	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı Grafik A.S.A /3. Sınıf Öğrencileri
UYGULAMA SÜRESİ	8 Hafta
HAFTALIK DERS UYGULAMA SÜRESİ	Haftada 3 Ders Saati
DERSİN GENEL AMACI	Grafik Tasarımı Alanında Öğrencilerin Kültürel İmge ve Simge Okuryazarlıklarını Geliştirmek
DERSİN GENEL ÖĞRENİM ÇIKTILARI	1-İmge ve simge okuryazarlığını gerçekleştirebilecek bilgi sağlanacaktır. 2-Kültürel imge ve simgeleri tanıyıp anlamlandırabilme yeterliği kazanacaktır. 3-Kendi tasarımlarının görsel dil oluşumunda, bilinçli olarak kültürel imge ve simgeleri kullanabilme becerisini geliştirecektir. 4-Değişen ve gelişen toplum dinamiklerine uygun olarak grafik tasarım alanında görsel dil yansımalarına, eleştirel bakabilmeye yön veren farkındalıkları geliştirilecektir.
DERSİN YÖNTEMİ	Kuramsal ve Uygulamalı
UYGULAMA YÖNTEMİ	Eylem araştırması yöntemlerine uygun olarak esnek, öğrenci performansı verileri doğrultusunda yenilenebilir haftalık çalışma dilimlerinin eğitsel düzenlemesi gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 2. Grafik tasarımda kültürel imge-simge okuryazarlığı programı genel planı

Genel anlamda, programda tasarlanan sekiz haftalık ders planında yer alan konuların çalışma grubuyla işlenmesi sonucunda öğrencilerden aşağıdaki 4 durumun gerçekleşmesi beklenilmiştir:

1. İmge ve simge okuryazarlığını gerçekleştirebilecek bilgiyi edinme ve kullanma becerilerine etki etmesi,
2. Kültürel imge ve simgeleri tanıyıp anlamlandırabilme yeterliği kazanmaları,
3. Kendi tasarımlarının görsel dil oluşumunda, bilinçli olarak kültürel imge-simgeleri kullanabilme becerisini gerçekleştirebilmeleri,
4. Değişen-gelişen toplum dinamiklerine uygun olarak grafik tasarım alanında görsel dil yansımalarına, eleştirel bakabilmeye yön veren farkındalıklarının artırılması,

Söz konusu olan öğretim çıktılarının gerçekleşme başarısı, araştırmadan elde edilen verilerin betimsel yaklaşımla analiz edilmesi sonucunda ortaya konulmuştur.

I. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
<p>GÖRSEL KÜLTÜR NEDİR?</p> <p>KÜLTÜREL İMGE ve SİMGELER NELERDİR?</p>	<p>1-Görsel kaynaklardaki işaretlerin çeşitlerini sınıflandırabilecek ve kategorize edebilecektir.</p> <p>2-İkonlar, indeksler ve sembollerin arasındaki farkları açıklayabilecektir.</p> <p>3-Görsel kültür çalışmalarına uygulanabilecek metodolojik yaklaşımları kavrayabilecektir.</p>	<p>Görsel doküman ve örnekler eşliğinde teorik bilgi verilecektir.</p>	<p>Ambrose, G., Billson, A., N.,(2013). <i>Grafik Tasarımda Dil ve Yaklaşım</i>. (M. Taşcıoğlu, Çev.). (I.Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.</p> <p>Ambrose, G., ve Harris, P., (2005). <i>İmage</i>. Ava Published (UK) Ltd.</p> <p>Ambrose, G., ve Harris, P., (2005). <i>Design Thinking</i>. Ava Published (UK) Ltd.</p> <p>Okuma/Readings: Williamson, J. <i>Decoding Advertisements: Ideology and Meaning in Advertising</i>. London: Boyars, 1978, pp. 1114, 1727, 99105. Rose, G. <i>Visual Methodologies</i>. London: Sage, 2007 (Chapter 5, 'Semiology', pp.74106)</p> <p>Crow, D., (2010). <i>Visible Signs. An Introduction To Semiotics In The Visual Arts</i>. (2nd edition). Switzerland: AVA PUBLISHING-SWITZERLAND.</p>

Çizelge 3. I. Hafta ders planı

I. haftanın ders konusunda (Çizelge 3), imge-simgelerin neler olduğu, imge ve simgeleri birbirinden nasıl ayırmak gerektiğini, türlerini, bunların farklı toplumlarda nasıl yansıtılabildiği veya toplumlara göre aynı simgenin kimi zaman, nasıl farklı anlam taşıyabildiği teorik olarak çalışma grubuna aktarılmıştır. İmge-simgelerin türlerine değinildiğinde, bu türlere örnek olabilecek görsel örnekler, sınıf ortamında slayt olarak sunulmuş, örnekler üzerine kısa açıklamalar yapılmıştır. İmge ve simgelerin kullanımının önemi, gerekliliği ve nasıl bir görsel dil olduklarını, kültürleri nasıl yansıttıklarının üzerine değinilmiştir. Çalışma grubunun 1. hafta ders planında yer alan konuya ilgi duydukları gözlenmiştir. Ancak bu konuyla yeni karşılaşmış olmaları ve ders saatinin sınırlılığı, konuyu anlamalarında zorluk yaşatmıştır. Bu nedenle çalışma grubu, imge ve simge türlerini anlamaya yönelik soru sorup, cevap almışlardır. Derste yaşanan bir diğer zorluk ise çalışma grubunun bugüne kadar görmüş olduğu grafik tasarıma ilişkin derslerin uygulama ağırlıklı olduğundan, bu dersin teorik olmasını yadırgamış olmalarıdır. Görsel örneklere değinilmesi, öğrencilerin tartışmaya katılımını artırmıştır.

Çalışma grubunun günlük ve haftalık ders değerlendirme formlarında derse yönelik yansıttıkları duygu ve düşüncelerinin dökümü yapılmış ve yapılan değerlendirme sonucunda, II. hafta ders planına eklenmesi uygun görülen uygulamaya ilişkin açıklama aşağıda yapılmıştır.

Açıklama:

GÖRSEL ÖRNEKLER ÇOĞALTILARAK İKİNCİ UYGULAMAYA GEÇİLECEK

Çizelge 4. II. Hafta ders planına eklenen yeni düzenleme

II. hafta ders planı (Çizelge 5) “Görsel İletişim Açısından Kültürel İmge ve Simgelerin Grafik Tasarımda Kullanımı” konusu, çalışma grubunun I. haftada dile getirmiş oldukları görsel dokümanların/örneklerin artırılması isteği göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Derste gösterilen örnekler arasında aynı zamanda I. hafta ders işlenişinde değinilen imge-simge türlerini yansıtabilen örneklere de yer verilmiş ve öğrencilerin bu örnekleri fark edip, örnekler üzerine tartışmaları için zaman zaman öğrencilere soru sorulmuştur. Başlangıçta fikir yürüten öğrencilerin sayısı az iken daha sonra tartışmaya katılım sayısının arttığı gözlenmiştir. Bunun nedeni, yapılan tartışmalarda öğrenciler, örneklerde imge-simgeleri gitgide fark edebilmiş ve bu imge-simgelerle anlam ilişkileri kurup tasarımda verilen mesaja odaklanabilmeleri olmuştur. Bu da öğrencilerin derse ilgilerini artırmıştır. Öğrenciler tasarıma yönelik yorumları birbirinden farklı bir şekilde dile getirirler de benzer anlamsal değerleri yakalayabilmişlerdir. Gösterilen bazı örneklerde ise kullanılan imge ve simgelerin anlamı konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadıkları zaman, tasarımı yorumlamalarında zorlandıkları veya yanlış bağlantılar kurdukları görülmüştür. Bu durumda tasarımda algılanan imge-simgelerin anlamının araştırılması ve bağlı olduğu kültürle ilişkilendirilmesi konusunda yönlendirme yapılmıştır. II. haftanın ders konusu; öğrencilere tasarımı okumaya yönlendirirken; sorgulama, mantık kurma, çözüm arama-bulma gibi eylemlerde bulunmalarını sağlamıştır.

II. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
GÖRSEL İLETİŞİM AÇISINDAN KÜLTÜREL İMGE VE SİMGELERİN GRAFİK TASARIMINDA KULLANIMI	<p>1-Günlük hayatımızda gördüğümüz işaretler, semboller ve görüntüleri okuyabilme ve detaylı olarak analiz edebilme.</p> <p>2-Yeni anlam ve fikirlerin üretilmesinde temsili görüntüye anlam yükleyebilme yeterliği kazanma.</p>	Görsel doküman ve örnekler eşliğinde teorik bilgi.	<p>Afiş ve diğer tasarım örnekleri</p> <p>Ambrose, G., Billson, A., N.,(2013). <i>Grafik Tasarımda Dil ve Yaklaşım</i>. (M. Taşçıoğlu, Çev.). (1.Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.</p> <p>Ambrose, G., ve Harris, P., (2005). <i>İmage</i>. Ava Published (UK) Ltd.</p> <p>Ambrose, G., ve Harris, P., (2005). <i>Design Thinking</i>. Ava Published (UK) Ltd.</p> <p>Okuma/Reading: Sturken, M. et. al. <i>Practices of Looking</i>. Oxford: OUP, 2001. (Chapter 4, pp. 109150).</p> <p>Bergström, B., (2012). <i>Essentials of Visual Communication</i>. Published in 2008, London EC1V 1LR, United Kingdom: by Laurance King Publishing Ltd. Reprinted 2010, 2012</p>

Çizelge 5. II. Hafta ders planı

Dersin sonunda, çalışma grubunun günlük ve görüşme formlarında yansıttıkları düşünceler ve araştırmacının izlenimleri sonucunda bir sonraki derse (III. hafta ders planına) örnekler üzerine tartışma süresinin uzatılarak dersin teorisine katkı sağlamasına karar verilmiştir. Bu uygulamaya ilişkin açıklama aşağıda yapılmıştır.

Açıklama:

ÖRNEKLER ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMALARDA DAHA FAZLA SÜRE VERİLMESİ UYGUN BULUNDU.

Çizelge 6. III. Hafta ders planına eklenen yeni düzenleme

III. haftada ders planını (Çizelge 7) içeren konu çalışma grubuna anlatılmıştır. Özellikle tasarım aracılığıyla kültürel kimlik yansımalarının önemi üzerinde durulmuştur. Ulusal ve uluslararası anlamda reklam etkilerinde kültürel kimlik bilinci vurgulanmıştır. Çalışma grubunun bu haftanın dersini önceki ders sunumlarıyla kıyasladığımızda, dersi daha çok ilgiyle izledikleri görülmüştür ve derse ilişkin notlar almaya çalışmalarını dikkati çekmiştir. Teorik sunum yapılarak, işlenmesine alışık olmadıkları Grafik tasarım dersinin, teorik anlatımına alışmış oldukları

ve konu üzerinde fikir sahibi olduklarının etkisi görülmüştür. Dersin sunumunda gösterilen örneklerde, imge-simgelerin kullanımı üzerinde durulmuştur. Kullanılan imge veya simgeler aracılığıyla yapılan göndermeler, metafor kullanımlarıyla yaratılan anlam katmanları üzerinde tartışılmıştır. Öğrencilerle yapılan tartışmalar esnasında tasarımın görsel öğeleri üzerine sorular sorulmuş ve imge veya simgeleri bulmaları, bilgilerini kullanarak, düşünmeye ve imgeleri okumaya yöneltmiş ve anlamsal bağlantıları kurmaları istenmiştir.

III. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTI-LARI	DERSİN YÖN-TEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
İMGE VE SİMGE TÜRLERİ, EVRENSELLEŞMİŞ İMGE VE SİMGELERİN ANLAMI, İMGE VE SİMGELERİN ÇOK KATMANLI ANLAM BİLEŞENLERİNE DÖNÜŞMESİ	1-Görsel iletişim tasarımı alanında imge ve simgelerin dünyadaki örnekleri yorumlayabilecek ve ileride kullanma yetisine sahip olabilecektir.	Görsel doküman ve örnekler eşliğinde teorik bilgi. Öğrencinin kültürel İmge ve simge kullanılmış tasarımların analiz denemeleri.	Ambrose, G., ve Harris, P., (2005). <i>Image</i> . Ava Published (UK) Ltd. Ambrose, G., ve Harris, P. (2010). <i>Design Thinking</i> . Ava Published (UK) Ltd. An Introduction to Visual Culture, Nicholas Mirzoeff/Seeing is Believing, Jhon Berger. <i>Görme Biçimleri</i> . İstanbul: Metis Yayınevi. Bergström, B. (2012). <i>Essentials of Visual Communication</i> . Published in 2008, London EC1V 1LR, United Kingdom: by Laurance King Publishing Ltd. Reprinted 2010, 2012

Çizelge 7. III. Hafta ders planı.

Dersin sonuna doğru, slayttan bir tasarım (Marithe ve Francois Girbaud, kot kampanyası için billboard, 2005) gösterilerek, bu tasarımı yaparak değerlendirmeleri (analiz etmeleri) sağlanmıştır. Öğrencilerin yapmış olduğu değerlendirmelerde, tasarımcının hangi sembollerden yararlandığı, tasarımcının neyin reklamını yansıttığını ve bunu nasıl aktardığına ilişkin yorumlarını yazabilmişlerdir.

Çalışma grubunun derste edindikleri bilgiler sonucunda ve araştırmacının izlenimlerine dayalı olarak, IV. derse eklenmesi uygun görülen teorik ve tasarım uygulamasına ilişkin açıklama aşağıda yapılmıştır.

Açıklama:

BİLGİLENME SÜRECİNİN VERİMLİ OLDUĞU İZLENMİŞTİR. ÖĞRENİLEN BİLGİLERİN UYGULAMAYA TAŞINMASINA ÖZEL ÖNEM VERİLMESİ İÇİN IV. HAFTADA KONUYA İLİŞKİN YENİ GÖRSEL ÖRNEKLERİN SUNULARAK ÜZERİNE TARTIŞILMASI VE ÖĞRENCİLERE İKİ TASARIM UYGULAMASI YAPTIRILMASI UYGUN BULUNDU.

Çizelge 8. IV Hafta ders planına eklenen yeni düzenleme

IV. hafta ders planında (Çizelge 9) çalışma grubuna tasarım çalışmaları yaptırılmaya başlanmıştır. Çalışma grubuna “Barış” konseptli “50. yıl Troia Festivali” ve “Tüketim” konulu tasarım çalışmaları (ürün tasarımı) yapmaları istenmiştir. Böylece kültürel imge-simge kullanılmasına ilişkin tasarım uygulama süreçleri başlamıştır. Çalışma grubu, oluşturacakları tasarım için araştırmalar yaparak fikir yaratmaya çalıştılar. Derste, öğrencilerin yarattığı fikirler ve bu fikirleri taslaklarına yansıtma biçimleri üzerine tartışma yapılmıştır.

IV. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖN-TEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
KÜLTÜREL İMGE VE SİMGE KULLANILAN TASARIM UYGULAMALARI	<p>1-Kültürel imge ve simgeleri görsel bir dil olarak grafik tasarımında kullanabilme yeterliliği için alt yapı oluşturma.</p> <p>2-Öğrenci, bir tasarım problemini çözerken çok boyutlu değişkenleri kontrol ederek ilişkiler ağını kurgulayabileme becerisini geliştirecektir.</p>	Grafik tasarım uygulaması.	<p>Tasarım araç ve gereçleri.</p> <p>Ambrose, G., & Billson, A., N. (2013). <i>Grafik Tasarımda Dil ve Yaklaşım</i>. (M. Taşcıoğlu, Çev.). (1.Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.</p> <p>Bergström, B. (2012). <i>Essentials of Visual Communication</i>. Published in 2008, London EC1V 1LR, United Kingdom: by Laurance King Publishing Ltd. Reprinted 2010, 2012</p>

Çizelge 9. IV. Hafta ders planı

V. hafta ders planında çalışma grubunun tasarım uygulamasına yönelik yaklaşımları; tasarım konularına ilişkin araştırma yapmaları, konulara uygun fikirler bulmaları ve oluşturulan fikirlerin üzerine tartışılması sonucunda; öğrencilerin tasarım taslaklarını oluşturmaları için uzun zaman gerektireceği göz önünde bulundurulmuştur. Öğrencilerin bazılarının teknik açıdan sorun yaşadıkları (bilgisayarda program kullanımı gibi) görülmüştür. Bu durumu öğrenciler, tasarım çalışmalarında fikrini tam olarak etkili gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları zorluk olarak ve büyük eksiklik şeklinde yansıtmışlardır. Bu nedenle, IV. haftanın dersinde yer alan “Kültürel imge-simge kullanılan tasarım uygulamaları”, VIII. haftaya kadar sürecek olan derslerle birlikte devam ettirilmesine ve üzerine tartışılmasına karar verilmiştir.

Derste izlenen süreçte ve öğrencilerin yansıttıkları düşüncelere dayalı olarak; yukarıda da belirtildiği gibi V. hafta dersi için eklemeler yapılarak tasarım uygulamasına ilişkin plan, aşağıda yeniden düzenlenmiştir.

Açıklama:

IV. HAFTA TASARIM UYGULAMA SÜRECİNİN GÖZLEMLENMESİ SONUCUNDA, UYGULAMANIN V. VI. VII. HAFTALARDA DA SÜRDÜRÜLEREK ÜZERİNE TARTIŞILIP YÖNLENDİRİLMESİ VE VIII. HAFTAYA KADAR BİTİRİLMESİ UYGUN BULUNDU.

Çizelge 10. V. Hafta ders planına eklenen yeniden düzenleme

V. hafta ders başlangıcında, çalışma grubunun kültürel imge ve simgeleri kullanmaya çalıştıkları tasarımlarının taslakları ve tasarımdaki fikirler üzerine tartışılmıştır. Öğrencilerden istenilen iki ayrı çalışma; 50. Uluslararası Truva Festivali (barış konseptli) ve tüketim konulu afiş tasarımlarının taslaklarına tek tek bakılmış ve öğrenciyle değerlendirilmiş, öğrencilerin tasarım için çözüm arayışlarına rehberlik edilmiştir. Bu derste öğrencilerin tasarım çalışmalarında çözüm yolu bulabilme açısından, kültürel imge ve simgeler aracılığıyla anlam bağlantıları kurularak, kararlı bir tutum içinde fikirlerini tasarımlarında somutlaştırabilme konusunda ilerleme gösterdikleri görülmüştür.

V. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
KÜLTÜREL İMGE VE ŞİMGE KULLANILAN TASARIM UYGULAMALARININ ANALİZİ	1-Kültürel imge ve simgeleri görsel bir dil olarak grafik tasarımında kullanılması, analitik ve eleştirel yaklaşım bilinci geliştirmek.	Analitik tartışma, bir tasarım örneği üzerine analiz yaptırma yönelik çalışma.	İmge ve simgelerin kullanımına örnek oluşturabilecek görsel tasarım dokümanları.

Çizelge 11. V. Hafta ders planı

V. haftanın ders planına bağlı olarak (Çizelge 11) dersin konusu işlenmiş ve çalışma grubuna iki ayrı tasarlanmış ürün üzerine kısa analizler yaptırılmıştır. Ürünlerin analizinin yapılacağı form, önceden bir alan uzmanın görüşü alınarak hazırlanmıştır. Form yapılandırılmış kapalı ve açık uçlu soruları içererek düzenlenmiştir.

VI. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
<p>İMAJ İDEOLOJİ KÜLTÜREL KİMLİK</p> <p>Bu ders imajların anlamlarını, etkilerini ve görsel kültürün, reklamcılık, video oyunları ve moda kadar uzanan geniş yelpazesine bakmanın yollarını keşfeden, teorik bir derstir.</p>	<p>1-Oluşturulduğu sosyal bağlamı, temsil ettiği kültürel anlamları, işin stilini ve tasarımcının/sanatçının amacı gibi kriterler kullanarak, bir görsel kaynağı eleştirel olarak analiz edebilecektir.</p>	<p>Görsel dokümanlı</p> <p>teorik anlatım.</p>	<p>Okuma/Readings: Williamson, J. Decoding Advertisements: Ideology and Meaning in Advertising. London: Boyars, 1978, pp. 1114, 1727, 99105. Rose, G. Visual Methodologies. London: Sage, 2007 (Chapter 5, 'Semiology', pp. 74106)</p> <p>Bergström, B. (2012). <i>Essentials of Visual Communication</i>. Published in 2008, London EC1V 1LR, United Kingdom: by Laurance King Publishing Ltd. Reprinted 2010, 2012.</p>

Çizelge 12. VI. Hafta ders planı

VI. hafta ders planı (*Çizelge 12*) ders planı uygulamasında, çalışma grubuna aktarılan teorik bilgiyi destekleyecek evrensel ve yerel kültürel kimliklerin yansımalarının olduğu görsel tasarım örnekleri gösterilmiştir. Öğrencilerin evrensel ve yerel kültürel kimliklerin tasarımlardaki yansımalarını ayırt edebilmeleri, anlamlandırabilmeleri ve eleştirel olarak analiz edebilmeleri için görsel örnekler üzerine uzun tartışmalar yapılmış ve örnekler üzerine sorular sorularak derse katılım sağlanmıştır. Gösterilen örnekler üzerine yerel ve kültürel imge-simgeler düşünülerek tartışılmıştır. Derste, öğrenciler çok fazla simgelerin kullanıldığı örneklerle karşılaştıklarında daha fazla ilgi gösterdikleri ve daha çok kişiden yorum geldiği gözlenmiştir. Kisho Kurokawa'nın "symbiosis" felsefesine değinilmiş ve yeni kavramlar öğretilmiştir. Çalışma grubuna bu dersin değerlendirmesini yapan birkaç sorudan oluşan sorular sorulmuştur. VI. hafta ders planında da devam eden öğrencilerin tasarım çalışmaları incelenmiş, uygulamalarındaki sorunlar üzerine tartışılmıştır. Dersin sonunda çalışma grubundan günlük ve haftalık ders değerlendirme formlarını yazmaları istenmiştir.

VII. HAFTA DERS PLANI			
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ	KULLANILACAK KAYNAKLAR
<p>UYGULAMALARIN ANALİZİ</p>	<p>1-Öğrenciler hem kendi hem de arkadaşlarının yapmış oldukları tasarımları farklı açılardan değerlendirebileceklerdir.</p> <p>2-Sınıf içinde öğrencilerin tasarımları yorumlamalarında tasarım üzerine fikir üretebileceklerdir.</p>	<p>Sınıf içinde öğrencilerin tasarımları üzerine tartışma-değerlendirme yapılacaktır.</p>	<p>Öğrencilerin bu ders programı süresince yapmış oldukları tasarımlar.</p>

Çizelge 13. VII. Hafta ders planı

VII. hafta ders planında görülen “Uygulamaların Analizi” bir sonraki hafta yani VIII. hafta ders planı ile birleştirilerek gerçekleştirilmiştir.

Açıklama:

UYGULAMALARIN ANALİZİ VII. HAFTADAN VIII. HAFTAYA AKTARILARAK GERÇEKLEŞTİRİLECEKTİR.

Çizelge 14. VIII. Hafta ders planına eklenen yeni düzenleme

VII. haftası ders planındaki yeni düzenleme VIII. hafta ders planıyla birleştirilerek uygulanmıştır. Öncelikle çalışma grubuna hazırlanan Öz ve Akran değerlendirme formları verilerek, tasarlanan ürünler için çalışma grubuna öz değerlendirmesi ve akran değerlendirmesi yaptırılmıştır. Öz değerlendirmede her öğrenci kendi çalışmasını yorumlamıştır. Öz Değerlendirme Formunda, 6 yapılandırılmış kapalı uçlu soru ile 1 yapılandırılmış açık uçlu soru ve özgün yorum yapabilecekleri açıklama alanına yer verilmesiyle oluşturulmuştur. Akran Değerlendirme Formunda ise her öğrenci bir arkadaşının tasarladığı çalışmasını seçerek çalışmayı yorumlamıştır. Formda 6 yapılandırılmış kapalı uçlu soru ile eklenmek istenilen herhangi bir açıklama olanağına da yer verilmiştir. Çalışma grubuna bu çalışmalarının yaptırılması, öğrencilere hem düşüncelerini yansıtmaya becerisi kazandırmış hem de tasarımları okuma ve tasarımlara eleştirel bakma yetisini güçlendirmiştir. Bu değerlendirmelerinin ardından çalışma grubunun yapmış oldukları tasarımlar A3 çıktısı alınarak, sınıf içinde panoya asılmıştır. Daha sonra bu tasarımlardaki kültürel imge-simgelerin kullanımlarına, kurulan anlam bağlantılarına, yansılan kültüre, kurguya göre değerlendirmeler sınıfça tartışılarak yapılmış imge-simge okuryazarlığına in genel olarak değinilmiştir.

VIII.HAFTA DERS PLANI		
KONUNUN ADI	DERS ÇIKTILARI	DERSİN YÖNTEMİ
İMGE-SİMGE OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	1- Öğrencilerin imge simge okuryazarlığını kapsayan derslere yönelik görüşleri alınıp tartışılacak ve öğrencilerin derslere yönelik herhangi bir problemi ya da eksikliği giderebilecektir.	Tartışma

Çizelge 15. VIII. Hafta ders planı

Dersin sonunda çalışma grubundan, her derste uygulanan günlük ve haftalık ders değerlendirme formlarında derse ilişkin duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Daha sonra Kültürel İmge ve Simge Okuryazarlığı Ders Programını değerlendirebilmek için Program Değerlendirme Formu’nu cevaplamışlardır. Program Değerlendirme Formunda dersin içeriklerine ilişkin ve dersin biçimine ilişkin sorulara yer verilmiştir. Böylece dersin biçimsel ve içerik açısından öğrencilerin ders programına ilişkin görüşleri alınmıştır.

Bulgular

Kültürel İmge ve Simge Okuryazarlığı Ders Programı, çalışma grubunun grafik tasarımlarda kullanılan imge ve simgelerin anlamlandırılması açısından farkındalık gelişimlerine etkisi nasıl olmuştur?

Çalışma grubuna, uygulama öncesindeki farkındalıkları ile bu dersin sonucunda elde ettikleri farkındalıkları arasında bir değişim olup olmadığını anlamaya ilişkin “Gördüğünüz dersin, tasarımlardaki görsel unsurlara yönelik sizde daha çok farkındalık yaratacağını düşünüyor musunuz?” sorusu sorularak, öğrencilerin bu konudaki düşüncelerini günlüklerine yazmaları istenmiştir:

“ÖĞ04: Evet yaratacak. Nedeni ise neyi niçin kullandığımızı ve nasıl kullandığımızı farkında olmamızı sağlamasıdır. Bilinçli bir şekilde öğeleri kullanacağız (ÖĞ04, 16.04.2013, Günlük Formu).”

“ÖĞ06: Evet, farkındalık yarattığını düşünüyorum... Gördüğüm bir simgenin ya da imgenin ne olduğunu, hangi türe girdiğini anlamamda yardımcı oldu (ÖĞ06, 16.04.2013, Günlük Formu).”

ÖĞ04, ÖĞ06 kodlu öğrenciler ifade ettikleri düşüncelerine dayalı olarak; grafik tasarımda amaca göre öğelerin bilinçli kullanımına, imge ve simgelerin anlaşılmasında ve sınıflandırılmasında farkındalıkların gelişeceğine dair izlenim yarattığı söylenebilir.

VI. haftanın ders sürecine gelindiğinde, çalışma grubuna “Gördüğünüz dersler sonucunda daha önce fark etmediğiniz neleri fark ettiğinizi açıklayınız.” şeklinde soru sorulmuştur. Çalışma grubunun verdiği yanıtları incelediğimizde; farkındalıklarını imge-simgelerin kültürel kimliği anlamsal bir değer olarak yansıtılması konusundaki ifade ettiklerini ve farkındalıklarını önceki durumlarıyla karşılaştırdıklarını görmek mümkündür; her öğrenci farkındalığına ilişkin durumu şöyle ifade etmiştir:

“ÖĞ06: Kültüre nasıl yaklaşmam gerektiğini düşündüm bu derste. Kültür yalnızca bir toplumun yaşayışı, değerleri değildi, çünkü kültür insan demektir. Bu derste kendi kültürel kimliğini oluşturmuş bir milletin zengin simgeleri olduğunu gördüm. Ve tasarımlarda evrensel ve yerel kültürün imge-simgelerini bilinçli kullanmanın farkındalığına vardım (ÖĞ06, 21.05.2013, Haftalık Ders Değerlendirme Formu).”

ÖĞ06 kodlu öğrenci, kültürel kimliği oluşturan simgelerin çeşitliliğini ve hem evrensel hem de yerel kültürleri yansıtan imge-simgelerin bilinçli kullanımlarının farkındalığına vardığını belirtmiştir.

“ÖĞ04: Öğrendiğim imge-simgeler ile ve tüm kültürel ideolojik anlamlarımı öğrendikten sonra derste incelediğimiz afişlerin derin anlamlarını, nelere atıf yapıldığını fark etmeye başladım (ÖĞ04, 21.05.2013, Haftalık Ders Değerlendirme Formu).”

ÖĞ04 kodlu öğrenci, afiş tasarımlarda kullanılan imge-simge örnekleriyle tasarımlardaki ideolojik anlamları, çok katmanlı anlamları ve bu anlamlarla neye gönderme yapıldığı yönünde farkındalıkların oluşmaya başladığını ifade etmiştir.

“ÖĞ11: “Evrensel tasarım” olarak nitelendirilen “çok işlevli” ve her kültüre uyan ürünlerin nasıl bir küresel kültür krizi yarattığını daha önceden fark etmemem de bu ders sayesinde çok bilgilenmiş oldum (ÖĞ11, 21.05.2013, Haftalık Ders Değerlendirme Formu).”

ÖĞ11 kodlu öğrenci, kimi tasarımlarda rastlanan, popüler kültürün yansımaları olan çok işlevli, her kültüre uyan, evrenselmiş gibi sunulan tasarımların aslında nitelikli olmadığını ve küresel bir kültür krizi yarattığını bu ders programı sayesinde öğrendiğini belirtmiştir. Öğrenci, önceki durumuyla kıyaslama yaparak, dersin bilgisine eklediği farkındalıkları ifade etmiştir.

“ÖĞ08: Derste daha önce fark etmediğim şeyler; imge ve simgenin ne kadar önemli olduğu, tasarım yaparken imge-simgelerin konuya ve kompozisyona göre yerleştirmeyi, imge-simgelerin anlam değeri, tasarımda imge-simgenin neden önemli olduğunu, imge-simgelerin açık anlaşılır ve eleştirel yaklaşım ile düşündürücü olması... Şimdi bunların bilinci içindeyim (ÖĞ08, 21.05.2013, Haftalık Ders Değerlendirme Formu).”

ÖĞ08 kodlu öğrencinin ifadelerinden de, imge-simgelerin anlamsal değer içinde tasarımda ele alınan konuya göre eleştirel bir yaklaşımla düşündürücü ve estetik değerler çerçevesinde kullanılmasının bilinci yönünde, ders programının kendisinde yeni farkındalıklar yarattığını çıkarabiliriz. ÖĞ08 kodlu öğrenci de, ders programının yarattığı farkındalıkları değerlendirirken, program öncesindeki durumuyla kıyaslama yapmıştır.

Yukarıda çalışma grubunun Ders Değerlendirme Formu'ndaki açıklamaları programın öğrencilerin farkındalık gelişimlerine evrensel-yerel kültür bilincini, çok katmanlı anlamların yaptığı göndermeleri, anlam derinliğini, imge-simgelerin konuyla bağlantılı olması gerektiği konusunda etkisi olduğu görülebilir.

Kültürel İmge ve Simge Okuryazarlığı Ders Programı, çalışma grubunun tasarımlarında görsel dil oluşturmak için bilinçli olarak kültürel imge ve simgeleri kullanabilme becerilerine etkisi nasıl olmuştur?

İmge-simge okuryazarlığı ders programında çalışma grubuna yaptırılan tasarımlarla öğrencilerin imge ve simgeleri tasarımlarda kullanma becerileri ölçülmüştür. Bu becerileri ölçmek için Dereceli Puanlama Anahtarı-(Rubric)-(DPA) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarı için alan uzman görüşleri ve ölçme-değerlendirme alan uzman görüşü alınarak geçerlik ve güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Daha sonra çalışma grubunun tasarım çalışmalarının değerlendirilme aşamalarında da öğrencilerin çalışmaları hem araştırmacı tarafından hem de alan uzmanı tarafından değerlendirilerek, puanlamanın güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır.

Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarı (DPA) 13 maddeden oluşmaktadır. Değerlendirme, DPA kullanılarak, dört dereceli puanlamaya göre; (3) çok iyi, (2) iyi, (1) hiç yeterli değil, (0) gözlenmedi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Formdaki 13 madde sayısına ve dört dereceli puanlamaya göre; başarısız (0-0,99), vasat (1-1,99), başarılı (2-3.00) şeklinde aralıklar belirlenmiştir.

“Tasarım Uygulamalarını Değerlendirme Formu”nda ortaya çıkan puanlamalarda; araştırmacının ve uzmanın puanlaması arasında anlamlı bir fark yoktur ($p=0,237$; $p>0,05$) ve her iki puanlama (hem araştırmacının hem de uzmanın puanlamaları) arasında yüksek ve anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,98$; $p=,000$; $p<0,05$). Sonuç olarak; yapılan puanlamanın güvenilir olduğu söylenebilir. Ayrıca, 20 adet afişe yönelik değerlendirmeyi uzman ve araştırmacı ayrı ayrı yapmış ve yapılan bu değerlendirmede her iki değerlendiricinin değerlendirmeleri arasında yüksek seviyede pozitif ve anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür ($r=0,98$; $p<0,001$). Bu sonuç yapılan değerlendirmedeki uyumun ve güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 2

Çalışma Grubunun Grafik Tasarım Uygulamalarında İmge ve Simgeleri Kullanabilme Becerilerindeki Başarı Dereceleri

Öğrenci Kodu	Uygulama Konusu	Puanı	Başarı Derecesi
ÖĞ01	Troia Konulu Afiş	0,92	Başarısız
ÖĞ01	Tüketim Konulu Afiş	2,61	Başarılı
ÖĞ02	Troia Konulu Afiş	1,15	Vasat
ÖĞ02	Tüketim Konulu Afiş	2,76	Başarılı
ÖĞ03	Tüketim Konulu Afiş	2,92	Başarılı
ÖĞ04	Troia Konulu Afiş I	3,00	Başarılı
ÖĞ04	Troia Konulu Afiş II	3,00	Başarılı
ÖĞ04	Tüketim Konulu Afiş	2,53	Başarılı
ÖĞ05	Tüketim Konulu Afiş	2,46	Başarılı
ÖĞ06	Troia Konulu Afiş	2,92	Başarılı
ÖĞ06	Tüketim Konulu Afiş I	3,00	Başarılı
ÖĞ06	Tüketim Konulu Afiş II	3,00	Başarılı
ÖĞ07	-	-	-
ÖĞ08	Troia Konulu Afiş	3,00	Başarılı
ÖĞ08	Tüketim Konulu Afiş	3,00	Başarılı
ÖĞ09	Troia Konulu Afiş	2,53	Başarılı
ÖĞ09	Tüketim Konulu Afiş	3,61	Başarılı
ÖĞ10	Troia Konulu Afiş	1,46	Vasat
ÖĞ10	Tüketim Konulu Afiş	2,53	Başarılı
ÖĞ11	Troia Konulu Afiş	0,92	Başarısız
ÖĞ11	Tüketim Konulu Afiş	2,76	Başarılı

Çalışma grubunun yapmış olduğu tasarım uygulamalarının değerlendirilmesi sonucunda; 15 tasarım çalışması “başarılı”, 2 tasarım çalışması “vasat”, 2 tasarım çalışması da “başarısız” olarak (Tablo 2) değerlendirilmiştir. Bu çalışmaların başarı puanları yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. ÖĞ07 kodlu öğrenci ise her iki konu için tasarımını gerçekleştirilememiştir.

Kültürel İmge ve Simge Okuryazarlığı Ders Programını, çalışma grubu nasıl değerlendirmiştir? Genel değerlendirmeye göre; çalışma grubu, imge-simge okuryazarlığı dersi sayesinde, inceledikleri tasarımları daha iyi anlayıp yorumlayabildiklerini, dersin imge-simge kullanımında daha bilinçli yaklaşım, tasarım ve anlam bütünlüğü oluşturmalarına katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Görsel dile güçlü anlam katan imge-simgeleri, tasarımlarında ve başka alanlardaki çalışmalarında, güçlü anlam oluşturmak amacıyla kullanacakları görüşünü aktarmışlardır. Derslerde öğrenmiş oldukları her bilginin, tasarımı daha etkili ve sağlam çözümlenmiş bir çalışmaya dönüştüreceğine inandıklarından, kültürel imge-simge okuryazarlığı ders programından öğrendiklerini, gelecekteki çalışmalarına yansıtacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çalışma grubu, imge-simge okuryazarlığı edindikleri bilgilerin yaşamlarındaki görsel algılarına katkısı olacağı, tasarım dışında diğer görsel alanlar için de temel oluşturacağı, çalışmalarında fikir oluşturup yorumlamalarına olumlu etkisi olacağı düşüncesini iletmişlerdir. İmge-simge okuryazarlığı ile edinilen bilgilerin, grafik tasarımın dilini anlamlandırması ve güçlendirmesi açısından öneminin kavrandığını, tasarımlara eleştirel bakabilmek, tasarımları yorumlayabilmek açısından bu dersin bilgisini ihtiyaç duyulan ya da yararlanılan bir alan olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Çalışma grubu, imge-simge okuryazarlığı ders programından edindikleri bilginin, gelecekteki tasarımlarına veya çalışmalarına katkısı olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Çalışma grubunun araştırmadaki kalıcılık sorularına verdiği yanıtlar ile ders programını değerlendirmeye ilişkin verdikleri yanıtlar arasında bir karşılaştırma yapıldığında, benzer ve birbirine tutarlı yanıtlar görülmüş, imge-simge okuryazarlığı dersinden öğrendikleri bilgiyi ve beceriyi başka derslerde uyguladıklarını örnekleyen yanıtları, ders programının etkililiğini ortaya koymuştur.

Tartışma

İmge ve simgelerin araç olarak kullanıldığı görsel dilde; anlam oluşumu-anlamlandırma, kültürel bilginin doğru, etkili ve bilinçli kullanımı önem taşımaktadır. Grafik tasarım dilinde de fikir yaratmanın temel alanını oluşturmaktadır. Bu temel alana yönelik katkı sağlayan “İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı” eylem araştırması kapsamında geliştirilerek, programın etkililiği değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucundaki değerlendirmeye göre, grafik tasarımda İmge-Simge Okuryazarlığını Geliştirmeye Yönelik Ders Programı’nın etkililiğini ortaya koyan bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda çalışma grubuna bilgi ve beceri kazandırılabilmiştir.

İmge-simgelerin görsel olarak nasıl kullanıldıklarının öğretilmesine ilişkin öğrencilerle yapılmış araştırma konularına benzer araştırmalara rastlanılmadığından, araştırmanın tartışma kısmında diğer araştırma değerlendirmelerine çok az yer verilmiştir. Bu değerlendirmeler,

Scherer'in (2010), Yenawine'nin (1997), İz Bölükoğlu (2001), Holmes (2008) ve Alvarez (2008) araştırma sonuçlarını içermektedir.

Brooke Nichole Scherer (2010), reklamların kültürel tasarım bileşenlerine ilişkin matrix sonuçlarında; reklamlarda büyük çapta kültürel farklılıkların yansımaları görülmüştür. Bunu, Çinli Verizon Communication reklamlarında renklerin kültürel anlamı içeren bir sembol olarak başarılı bir biçimde kullanıldığını; 2008 Yaz Olimpiyatlarında Çin'i onurlandırmak amacıyla Pepsi'nin geleneksel mavi renginin değiştirilerek yerine; Çin kültüründe "iyi şans, bereket" gibi anlamlarının göstergesi olan kırmızı renk kullanılması örneği ile açıklamaktadır. İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'ndaki haftalık derslerde, görsel örneklere yer verilmiş ve çalışma grubuyla derste gösterilen örneklerde kullanılan imge-simgelere, anlamlarına yer verilmiştir. İmge-simgeler, kültürle özgü olarak kullanıldıklarında, hangi kültürü temsil ettiğinin üzerine tartışmalar yapılmıştır. Yapılan tartışmalarda, Scherer'in kültürel farklılıkların yansımaları ile tasarım örneklerinin yorumlanması arasındaki bakış açısında benzer yaklaşımlar görülmektedir. Programdaki bu çalışmayla, simgelerin kültürle göre değişen anlamlarına ve ulusal ya da evrensel anlamda kültürleri tasarımda yansıtabilmenin çözüm yollarına ilişkin çalışma grubunda farkındalık geliştirdiği sonucu elde edilmiştir.

Scherer, doğru sembolik kullanımının görsel iletişimin herhangi bir formunun anlamını büyük ölçüde artırdığını ve güçlendirdiğini ifade ederek, sembolik anlatımla mesajın reklamda başarılı kullanılmasını vurgulamıştır. Buradaki yaklaşım, araştırmadaki bilinçli anlam yaratma, imge-simgelerin doğru kullanımına ilişkin bilginin, çalışma grubuna kazandırılması yönündeki bulgularla benzerdir. Bu araştırmada, çalışma grubuna imge-simgelerin aracılığıyla tasarımda anlam yaratmanın önemi kavratıldığı sonucu elde edilmiştir. Bulgularda yer alan çalışma grubunun günlük formlarındaki düşüncelerinin değerlendirilmesiyle programın bilinçli olarak kültürel imge ve simgeleri kullanabilme becerilerine etkisi olduğu ve düşünsel anlamda da yeni bir beceri kazandırdığı sonucuna varılmıştır. Scherer, matrix sonucunda; kültürlerarası görsel iletişim tasarımlarının araştırma pratikleri konusunda içgörü sağladığını, kültürel boyutlar, renk, imge, sembolizmin reklamlarda özenle ve sabırlı bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir. İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nda tasarım uygulamaları sırasında çalışma grubunun günlüklerine yansıttıkları düşünceleriyle tasarımda ele aldıkları problemi, hangi imge-simge ile hangi anlamı yaratmak istediklerinin üzerine düşünüp çözüm getirmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu durum anlam yaratımı konusunda uluslararası bir bakış açısının varlığıyla hareket edildiğini göstermektedir.

Scherer, araştırmasında ele aldığı reklamların kültürel tasarım bileşenlerinin matrix değerlendirmelerinin ardından araştırmasında; grafik tasarım müfredatının kültürel bilgi ihtiyacı ve eğitimi konusunda bir entegrasyon önerisinde bulunmuştur. Bu nedenle araştırmaları sonucunda görsel iletişim ve kültüre yönelik seminer dersi önermiştir. Scherer'in önerdiği semineri incelediğimizde, bu araştırmada geliştirilen İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programıyla benzerlikler taşımaktadır; Scherer'in seminerinde; okuma materyallerini, dersin içeriğini, öğrenme çıktılarını İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nda da yapıldığı gibi konu alanı çerçevesinde merkezileştirilmiştir. Seminerde yer alan 10 konudan altısı; 1) İmge yapısı bağlamıyla

kültürel boyutlar, 2) Renk ve kültür, 3) Semiyotik, Semboloji ve kültür alanları, 4) Karışık mesajlar ve kültürlerarası tasarımlar, 5) Kültürel reklam örnekleri, 6) Kültürel reklam analizleri konuları, dersin çıktıklarıyla değerlendirildiğinde, İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nda yer alan sekiz haftalık ders planları ile benzerlikler görülebilmektedir. Scherer'ın seminerindeki derslerin çıktıklarından genel olarak bahsedecek olursak; imgenin kültüre özgü kullanımının öğretilmesi, öğrenciye renk sembolüyle kültürel farklılıkları ve çeşitli türlerinin öğretilip yorumlayabilmesini sağlamak, özellikle sembolik anlamlarla ilişkili kültürel görsel iletişimi nasıl ilişkilendirebileceğini öğretmesi ve ikon, indeks, sembol farklılıklarını karşılaştırabilecek ve çeşitli kültürlerdeki sembollerini ve anlamlarını tanımlayabilmesini sağlamak, analizler yaptırmak gibi hedefler İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'ndaki sekiz haftalık ders planının içerikleriyle benzerdir.

Yenawine'nin (1997) incelemesindeki birinci aşamada, izleyicinin gördüğü şeyi tanıdık bağlantılarla ilişkilendirmesini, bakmayı, düşünmeyi, algıladıklarını diğer cevaplarla karşılaştırmayı, görüntünün kanıt içinde hikâyelerini kurmayı öğrendiklerini ifade ederek, bunun görsel okuryazarlıkta, birinci aşama için bir gelişmeyi temsil ettiğini ve sonraki aşamaya hareket etmek için temel oluşturduğunu belirtir. İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nda (02.05.2013 tarihli video kaydında); Troia atının ve Euro'nun yer aldığı kültürel afiş örneğindeki gibi, araştırmacı tarafından çalışma grubuna "Tasarım örneğinde neler görüyorsunuz?" sorusu sorulduğunda, ÖĞ09 kodlu öğrenci, "Euro", ÖĞ02 kodlu öğrenci "Troia atı" yanıtlarını vermiş olmaları dersin öğrenciyi bakmaya, düşünmeye, görüntünün hikâyesini kurmaya itmesiyle benzerlik görülebilir. Araştırmacının "Bu semboller göz önünde bulundurarak, tasarımı nasıl yorumlarsınız?" sorusuna, ÖĞ06 kodlu öğrenci, "Troia atını görüyoruz. Troia atıyla yapılan savaş biliyoruz. Paranın savaşla, iç çıkarlarla elde edildiğini görüyoruz" yanıtı da öğrencinin deneyimlerini kullanarak gördüğü şeyi tanıdık bağlantılarla ilişkilendirmesi arasında benzerlik görülüp, "okuryazarlık" öğretiminde, öğrenenlerde ortak izlenimlerin varlığından söz edilebilir.

Yenawine, makalesinde estetik anlayışları geliştirmek için, görsel okuryazarlıkta izleyicinin uzun sürece ihtiyaç duyduğunu aktarmıştır. Okuyuculara bu yönde bir desteğin sağlanarak mezun edilmeleri gerektiği görüşüne varmış, gelişmekte olan görsel okuryazarlığın diğer anlam oluşturma sistemlerinin gelişiminin artırma olasılığının olabileceğini ifade etmiştir. Yenawine'nin burada ifade ettiği gibi imge-simge okuryazarlığının gerektirdiği tüm bilginin donanımının sağlanabilmesi için bir program süresinin yetmeyeceği araştırma süresince vurgulanmıştır. Ancak öğrencilere konuya ilişkin bilinç yaratıldığında ve bir takım değerler kazandırıldığında öğrencilerin bu yöndeki öğrenimlerinin mezuniyet sonrasında da devam edebileceği düşüncesi söz konusu olacağı sonucuna bu çalışmada varılmıştır. Öğrenciye bu yönde bilinç ve beceri kazandırılması, öğretimin sürdürülüp canlı tutulmasını mümkün kılacaktır.

İz Bölükoğlu (2001), grafik tasarım atölye eğitiminde grup eleştirisinin olumlu ve olumsuz yönlerinin araştırmak amacıyla öğrencilere uyguladığı anket sonucunda; öğrencilere atölye grup eleştirisinin çalışmaların genel grafik tasarım ilkeleri çerçevesinde eleştirebilmelerini sağladığını, atölye ortamındaki eleştirinin öğrencileri tasarım konusunda daha iyisini yapma yönünde motive ettiğini, eleştiri süreci, öğrencilerin grup içinde rahatlıkla konuşma, soru sorarak tartışma yetilerini gelişmesine katkı sağladığını, eleştiriler sonunda çalıştıkları konuyu

daha geniş boyutta kavrama olanağı bulduklarını ve çevrelerindeki grafik tasarım ürünlerinin olumlu olumsuz yönlerinin ayırđına varabildiklerini, çalışmaların atölye arkadaşları tarafından değerlendirilmesinin gerekliliğine inandıklarını, atölye ortamındaki eleştiri sonucunda belli bir yargıya varırken öğrencilerin kazandığı yetilerle, yaşamlarındaki birçok olayları değerlendirip doğru kararlara ulaşmalarına yardımcı olacağı düşündüklerini ortaya koymuştur. İz Bölükoğlu'nun araştırmasındaki bu bulguları imge-simge okuryazarlığı ders programında çalışma grubu ile sınıf içinde öz ve akran değerlendirmeleri yaptırılması ve sınıf içinde tasarımların üzerine sınıfça tartışıması; tasarımlarda imge-simge kullanım başarısının algılanmasına, farklı bakış açılarının oluşumuna, farklı bakış açılarıyla ortaya çıkan yorumlar ile tasarımcıya ve alıcıya yol göstermesine, tasarımcının kendi fark edemediği problemi, başka birinin bakış açısından fark edilmesi gibi yararlar sağladığı sonuçlara varılmıştır. Ayrıca çalışma grubu sınıfta tasarımlara yönelik yapılan eleştiriler, “bakmak, düşünmek, fikir üretmek” anlamında kendilerini geliştirmelerine katkıda bulunduğunu belirtmiş, tasarımda edinilen bilginin kullanılmasındaki başarının algılanmasına, entelektüel dilin çözümlenmesinde etkili olduğunu, görsel tasarımlara anlam yüklenmesinde, yorumlanmasında, ayrıntıların algılanmasında, eleştirel bakma yaklaşımının güçlenmesinde yarar sağladığını belirtmiş olmalarıyla benzer olumlu sonuçları gösterir.

Holmes (2008), araştırmasında reklamda uyumlu görseller kullanıldığında tüketicinin çok fazla ürün üzerinde düşünmesini gerektirmediğini, küçük bir düşünce ile anlamın ortaya çıktığını ifade etmiştir. Holmes'in var olan reklam ürünlerinde uygunluk/anlamlılık üzerine yaptığı araştırmasında; görselin ürün ile uygunluk/anlamlılık derecesi tüketicinin ya da izleyicinin reklamı anlamlandırması veya mesajı algılaması açısından önem taşıdığı görülmektedir. Bu araştırmada da grafik tasarım ürünlerinde imge simge okuryazarlığı ders programı süresince çalışma grubuna ancak, imgenin ya da simgenin ürünle ya da ele alınan konuya göre bilinçli ilişkilendirilmesi sonucunda tasarımın anlamlandırılabilieceğinin bilinci/farkındalığı yaratılmış ve çalışma grubuna tasarımlarında görsel dil oluşturmak için kültürel imge-simgeleri bilinçli kullanabilme becerisi kazandırılmıştır. Ayrıca, çalışma grubu ders süresinde görsel örnekler üzerindeki yorumlarında, tanıdık ve güçlü anlamsal bağlarla kurulmuş olan tasarımlar üzerine daha çok kişinin düşüncesini aktarıp yorum yapabildiği görülebilmiş olmasıyla yakın benzerlik görülebilir.

Alvarez'in (2008), araştırma bulgularında; belirli değerlerin iletişimde kullanılan imgelerin evrensel olarak tanınmış olmasını ve değerlerle ilişkilendirilmiş olan kültürlerarası iletişimi olabilen çabaların olması gerektiğini ileri sürmüştür. Alvarez'in bu sonuçları ile bu araştırmada vurgulanan evrensel kültür açısından imge-simgelerin bilinçli kullanımına yönelik çalışma grubunda geliştirilen farkındalık, çalışma grubunun imge-simgelerin bilinçli kullanımıyla tasarım dilinin zenginleştiiği ve tasarımda kültürel kimliğin yansıtılması gerektiğine ilişkin sergiledikleri yaklaşım ile benzerlik gösterebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşığıdaki öneriler geliştirilebilir:

- Bu araştırma, grafik tasarım eğitimi alan öğrencileri kapsamaktadır. Araştırmada İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nın etkililiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Tasarım

- alanlarında kullanılan kültürel imge ve simgelerin tanınmasında, anlam katmanlarıyla derin anlamlara sahip görsel bir dilin oluşturulmasında ve anlam katmanlarının okunmasında önemli bir araç olan İmge-Simge Okuryazarlığı hem Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği Grafik Ana Sanat Atölye derslerinde hem de Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nün (Reklam Grafiği, Reklam Fotoğrafı, Görsel İletişim, Grafik Ürünleri Analizi vb.) çeşitli ders alanlarında uygulanabilir. Öğrencilerin anlam oluşturma ve okuma sistemlerinin gelişiminin artırılması, tasarımlarda kültürel imge-simgelerin bilinçli, anlamsal bağlantılarla kullanılması ve yorumlanması bilgi ve becerisi test edilebilir.
- Reklama yönelik tasarım incelemelerinin niteliğinin belirlenmesi, okunması ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmesi açısından program rehberlik edebilir. Bir tasarımda amaca yönelik anlam bağlantılarının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini, kültürel bilginin ne derece yansıtıldığının tespit edilebilmesinde yararlı olabilir.
 - İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı öğrencilere uygulanmadan önce öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri tespit edilmeli ve öğrencilerin yeterli düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü öğrencilerin deneyimleri kültürel bilgileri kadar önem taşımaktadır. Bu durum, öğrencinin imge-simge okuryazarlık bilgi ve becerisinin kazandırma konusundaki başarıyı etkileyebilir.
 - Araştırmanın sonucunda İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nın, grafik tasarım eğitimi için etkili olduğu görülmüştür. Program, öğrencilere yapmak istedikleri görsel bir çalışmayı ya da tasarım için anlam oluşumuna katkı sağlayabilecek bilgiyi edinme ve doğru kullanabilme konusunda rehberlik etmiştir. Bu nedenle program aracılığıyla görsel iletişime yönelik amaçlananı iyi bir fikirle sunmak ve bilgiyi anlamlı bir iletiye dönüştürmek için öğrencilere anlam oluşumuna hizmet edebilecek bilgiyi ve beceriyi geliştirmede yararlı olabilir.
 - Araştırmanın sonucunda geliştirilen ders programının, imge-simgelerin kültürlere yönelik çeşitliliğine ve bunların anlamsal değerlerine, evrensel ya da yerel kullanımlarına ve estetik değerler içinde sunulmalarına ilişkin öğrencilerin farkındalıklarını geliştirdiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla grafik tasarım öğretim elemanlarının, etkili bir görsel iletişim yaratımı açısından öğrencilerin farkındalıklarını artırabilecek tasarım örneklerine ve yorumlamalarına yer vermeleri gerekir.
 - Araştırmada geliştirilen ders programının öğrencilerin evrenselleşmiş imge-simgelerin çok katmanlı anlam bileşenlerini yorumlamaları konusunda etkililiği az öğrencide görülmüştür. Bunun nedeni öğrencilerin gerekli pratiği yeteri kadar elde etmemiş olmalarına dayalı olarak anlam katmanlarını ayırt etmekte güçlük çekmeleridir. Ayrıca öğrencinin yorum başarısının bilgi ediminin yanı sıra, sürece bağlı deneyimlerle doğrudan ilişkili olmasıdır. Dolayısıyla öğretim elemanlarının öğrencilere anlam katmanlarının yorumlanmaları konusunda gerekli çalışmaların sıklığına yer verip deneyimleri artırılmalıdır.

- İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı aracılığıyla kültürel imge-simgelerin kullanımlarıyla, bilinçli anlam göndermelerinin ve kültürel kimliklerin çağrışımlarına ilişkin bilgiyi edinmeleri sonucunda öğrenciler, imge-simgelerin tasarımın biçimsel ve içerik değerlerine olan katkısını kavramış ve tasarım çalışmalarında kültürel imge-simgeleri kullanarak daha çok anlam üzerine yoğunlaşmış, fikir oluşturma çabası göstermişlerdir. Dolayısıyla araştırmada geliştirilen İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nın, grafik tasarım eğitimi alan öğrencilere uygulanması, öğrencilerin tasarımlarda düşünsel biçimleri derinleştirilebilir, kültürel imge ve imgeleri kullanma ve anlam oluşturabilme becerileri geliştirilebilir ve kimlik bilinci kazandırılabilir.
- İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nın uygulanması sonucunda öğrencilerde tasarımlarda imgelerin taşıdıkları anlamı, temsil ettikleri kültürü ve bunların kullanılma amacına göre tasarım bütününde anlamsal bağların kurulmasının göz ardı edilmemesi gerektiğinin bilinci oluşmuş ve sorgulamacı yaklaşımları gözlemlenmiştir. Uygulamada yaptırılan hem ürün analizlerinde, tasarımdaki öğelerin kullanılma nedenlerini, birbiriyle olan ilişkilerini yorumlayarak metaforik anlatımların anlam göndermelerini tespit edebilmiş ve mesajı kavrayabilmişlerdir. Dolayısıyla bu programın grafik tasarım eğitimini alan öğrencilere uygulanması, öğrencilere hem izleyici olarak hem de bir tasarımcı olarak zihinsel egzersizler yaptırılabilir, görsel bir dile analitik ve eleştirel yaklaşım bilincini geliştirmede yararlı olabilir, görsel tasarıma yönelik analiz yapabilme becerilerini geliştirebilir.
- İmge-Simge Okuryazarlığı Ders Programı'nın uygulanması sonucunda, programdan kazanılan bilgi ve becerilerin kalıcı olduğu gözlemlenebilmiş, öğrenciler, imge-simgeler aracılığıyla çalışmalarında kullandıkları görsel elamanları ilişkilendirerek anlam oluşturmaya yönelik grafik ders alanı dışında diğer ders alanlarındaki çalışmalarında uygulamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla imge-simge okuryazarlığı öğrencilere kazandırılarak hem grafik tasarıma, hem de görsel iletişimin birçok alanına ve diğer sanat çalışmalarına katkı sağlayabilir, görsel dilin yoğun anlam oluşumunun zenginleştirilmesine katkı sağlanabilir.

Kaynaklar

- Alvarez R. M. J. (2008). *Effectiveness of values communication through cross-cultural symbol design*. Iowa State University Ames, Iowa
- Ambrose, G., & Harris, P. (2012). *Grafik tasarımın temelleri*. (M.E. Uslu, Çev.) (1.Basım). İstanbul:Literatür Yayınları.
- Ambrose, G., & Harris, P. (2013a). *Grafik tasarımda tasarım fikri*. (A. G. Taşcıoğlu, M.Taşcıoğlu, Çev.). (1. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Ambrose, G., & Harris, P. (2013b). *Grafik tasarımda imge*. (M.K. İz Çev.) (1.Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Batı, U. (2010). *Dilbilim-strateji-mesaj-retorik-göstergebilim/reklamın dili* (I.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Chiou, Y. T. (2013). *A cross- cultural of the U.S. and Taiwanese children's visual images reading*. Arizona State University.
- Crow, D. (2010). *Visible signs. An introduction to semiotics in the visual arts* (2nd edition). Switzerland: AVA Publishing Switzerland.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme-kuramdan uygulamaya* (8. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- Elden M., & Kocabaş, F. (2003). *Reklamcılık- kavramlar, kararlar, kurumlar* (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertike, A. S. (2010). *Reklam-temel kavramlar, teknik bilgiler, temel kavramlar* (2.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Fer, S. (2009). *Öğretim tasarımı* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Günay, V. D., & Parsa A. F. (2012). *Görsel göstergebilim. İmgenin anlamlandırılması*. İstanbul: Es Yayınları.
- Holmes, G. R. (2008). *Symbolic visuals in advertising: The role of relevance*. University Of North Texas, Texas.
- Ingledeu, J. (2011). *The A-Z of visual ideas. How to solve any creative brief*. London: Laurance King Publishing.
- İz Bölükoğlu, H. (2001). Grafik tasarım atölye eğitiminde grup eleştirisi ve bir değerlendirme uygulaması. *Gazi Sanat Dergisi*, 3, 25-39
- Johnson, P.A. (2014). *Eylem araştırması el kitabı*. (Y. Uzuner ve M.Ö. Anay Çev.). Ankara: AnıYayınları.
- Scherer, B. N. (2010). *Globalization, culture and communication: Proposal for cultural studies integration within higher education graphic design curriculum*. Iowa State Universty, Ames, Iowa.
- Şimşek, A. (2014). *Öğretim tasarımı* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Thompson, J. B. (2013). *İdeoloji ve modern kültür* (1.baskı). (İ. Çetin Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

